

Cestou do Kryoneri

Vysadili nás uprostřed široké, rozbité cesty, kterou řidič autobusu nazval dálnicí; tak jsme se prvně ocitli pod vysokým jižním nebem, mezi několika zpustlými domy, za nimiž se v dáli tyčila hradba fialových skal. U opuštěné čerpací stanice se po chvíli objevil pes a se štěkotem vyrazil proti nám. Zatímco jsme kráčeli podél stanice k nedalekému rozcestí, opisoval na svém řetězu dlouhý oblouk, jako když se na tabuli rýsuje kružnice s pomocí provázku a křídly. Stmívalo se. Přešli jsme po starém železničním mostě, pod kterým se v hladině neslyšně tekoucí řeky odrážely naše tváře, a nastoupili závěrečnou část cesty do Kryoneri.

Míjeli jsme olivové háje, kde se mezi stromy lhostejně pásly ovce, bílé, hranaté domky, na jejichž komínech seděly černé plechové labutě natáčející krky po větru, a vychladlé, žluté stavební stroje, které tu přes den hloubily meandry řeky. Napravo, za černou siluetou velikých keřů, ubíhala opuštěná železniční trať, která končila až na samém konci mola v Kryoneri.

Občas se ze tmy proti nám vynořila postava cikána, pokynula nám, pronesla nezřetelný pozdrav nebo jen sklopila oči, a pak ji opět pohltila noc. Blížili jsme se k ohromné černé skále a mysleli na to, že její odvrácenou stěnu omývá moře. Klopýtali jsme vpřed, pozdravování psy vyjícími ze tmy. A tam na pobřeží leželo Kryoneri.

Až tam dojdeme, konečně si sednu. Ne, nebudu se ani umývat, možná se něčeho napiju a usnu. Až dojdeme na místo, podívám se, kolik mi toho zbývá. A doufám, že tam někdo bude, někdo na recepci. Až dojdeme, seženeme nějaké jídlo, ráno, až bude snídaně. Myslím, že už tam za tou zatáčkou. Až tam dojdeme, udělám si ještě fotku. Za tou zatáčkou. A nějaké jídlo. Nebo na recepci, třeba tam někdo bude. Ano, tam, jak svítí to světlo. Až dojdeme do Kryoneri.

A pak to ticho a prázdný úžas na nádvoří bílého hotelu netečně rozsvíceného do noci. Věděl jsem, že nás nikdo nevíta, a nikdo nevyhání, že není, kam bych se v tu chvíli podíval a pochopil, proč jsme tady. Pochodovali jsme dlouhým dnem do noci a mé nohy stále ještě šly. *To ještě není ono. Ale přišli jsme na místo! Pocítil jsem náhlý hněv, rozechvění a stesk, a nato zase ten němý úžas. Bod nula. Kryoneri.*

Martin Lukáš

Obsah:

úvodník

Martin Lukáš: Cestou do Kryoneri__2

M.T. k osmdesátinám

Jan Čep: Z exilových deníků__4_7

Libor Martinek: Časopis Zahrádka sv.
Františka a P. Karel Štěpán Vodička__7_12

Petr Holman: Sedm let poté aneb stále
Březina...__13_14

Pavel Hruška: Veni, scripsi, vixi__14_15

próza

Eliška Beranová: Posluchači__16_21

Bude konec světa __25_26

poezie

Miroslav Miky Marusjak: * * * __21_22

Jan Tomandl: * * * __22_23

Zdeněk Volf: * * * __24_25

jen tak

Martin Škabraha: Dějiny JEN

TAK neskončí__27_29

recenze

Pavel Kotrla: Třetí stupeň ke zlaté __30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla	Knihkupectví Malina
Bystřička 267	Dolní náměstí 344
756 24	755 01 Vsetín
http://kotrla.com	tel.: 571 419 531
pavel@kotrla.com	knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 56, ročník XV.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;
redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: <http://texty.kotrla.com>
(<http://www.inext.cz/texty>)

Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

M. T. K OSMDESÁTINÁM

Na nedávno zemřelého literárního vědce a spisovatele Mojžíra Trávníčka myslíme stále. A nyní, ke konci roku 2011, kdy si připomínáme jeho nedožitě osmdesátiny (narodil se 17.12.1931 ve Vsetíně), zdaleka nejsme sami. S námi a našimi Texty s několika vzpomínkami přišlo také rádio Proglas, četné noviny a časopisy, literátovi věrní přátelé a mezi nimi také pan Jan Juránek, který v Rájci-Jestřebí k uctění památky přítele vydal čistě a krásně vypravenou bibliofilii – úryvek z prózy Jana Čepa *Dvě cesty*. S drobnou grafikou znázorňující dvě cesty do kříže, navozující pocit z krajiny, kterou opustil člověk: „Celý ten rovinatý kraj zesmutněl a zestřízlivěl takřka do necitelnosti. Je rovný jako deska, bez nejmenšího záhybu a zátiší, a svírající hrůza může po něm vanouti jako vítr a zaplavovati dědinu nezakotvenou a zbabělou, nevědoucí si rady se starými stodolami, jež stavěli pradědové, a se symbolem kříže, kterému se odcizili a jehož se přece neumějí vzdát...“ Příspěvky několika autorů, které v *Textech* publikujeme, vstupují znovu do opuštěné krajiny a přivádějí do ní člověka zpět.

-dm-

JAN ČEP

Z exilových deníků

*Ve svém díle se Mojžíra Trávníček několikrát vyznává, že autorem jeho srdce byl Jan Čep. Životu a dílu myslechovického rodáka věnoval dosud nepřekonanou monografii *Pouť a vyhnanství* a řadu zasvěcených studií a článků. Památce Mojžíra Trávníčka chceme věnovat následující úryvky z exilových deníků Jana Čepa, které jsou v češtině publikovány vůbec poprvé.*

28. prosince 1948

Udělal jsem vše pro to, abych si zabránil myslet na své blízké. Není to ani tak utrpení být od nich oddělen, ale představa, že oni na mne myslí, že na Štědrý večer matka pláče.

30. prosince 1948

Povolání kněze: přijmout zemdlená srdce, životy zlomené, květy rozdrcené a po-

šlapané, vytušit a sympatií zavinout křivdy hmotně nevyléčitelné, to vše jsou věci, které nemohou být odstraněny žádnou sociální či ekonomickou reformou ani revolucí...

5. ledna 1949

Zdá se, že bratr, stejně jako Fučík, jsou zajedno v tom, že odchod byl pro mne jedinou možností. Ulevilo mi to (trochu jsem se obával, aby se na mne nezlobili). Fučík prý dokonce vybuchl smíchy, když se dověděl určité podrobnosti z vyprávění o mém útěku.

14. ledna 1949

Přátelé mi blahopřejí, že jsem odešel, všichni souhlasí, nehněvají se na mne. Ale představují si, že mohu dělat mnohem víc než dělám, než mohu udělat...

28. května 1951

Pokusil jsem se napsat povídku pro Kovárnovu útlou revui. Není to úspěch. Nedostatek hutnosti, upadání do klišé. Při psaní jsem neměl žádnou radost.

11. března 1960

Pocit, že se najednou nacházím tváří tvář smrti; pocit, že jsem promarnil tolik let; že jsem plýtvat silami pro nic. Nutnost znovu od základu uchopit svou víru, znovu ji nabýt v míře, jak jen je to možné člověku samotnému. Ne, neztratil jsem ji, velmi dlouho jsem s ní však nakládal, jako by byla samozřejmostí, jako bych ji ani nemohl ztratit. „Víra je dar, který činíme Bohu“, řekl mi nedávno jeden kněz; „musíme se však umět darovat“. Ano, jsme však schopni se darovat, dříve než se Bůh dá jako první nám? Jde zde bezpochyby o jakousi tajemnou vzájemnost, kde nemůžeme rozlišit, co předchází a co následuje. Pane, dej mi pocítit Tvou přítomnost! Ty jsi cesta, pravda a život!

28. března 1960

Proti vší naději jsem dokončil svou knihu týdně o „poctě Albertu Camusovi“ vydanou nakladatelstvím La Table Ronde. I přes pocit, že jde o špatně odvedenou práci a že jsem musel hodně podvádět, abych se dobral konce, nemohu zabránit, abych zároveň necítil jisté uspokojení: je to ovšem uspokojení ze skončené roboty, nikoliv z tvorby. Kdybych nebyl dělal nic jiného během všech těch let

a dělal jsem o mnoho víc? Nestačilo by to k zacpání prázdnoty promarněného času.

29. srpna 1960

Dnes ráno jsem se probudil trochu později, přšelo, cítil jsem se unavený, zkrátka neměl jsem odvalu k ranní hygieně a nešel jsem na mši. Celý můj den tím zůstal jakoby zmrzačený, useknutý, znetvořený.

18. října 1960

Včera večer u Gabriela Marcela. Byl jsem velmi nervozní, paměť mi tropila podivné kousky, hlavně u vlastních jmen, vyjadřoval jsem se špatně, ale myslím, že vzájemný vztah byl navázán. (...) Při odchodu jsem se mu přece jen odvážil nechat své povídky (*Domek, Zatopenou ves*) a samostatný výtisk přednášky *Musí se spisovatel nutně vyjadřovat mateřským jazykem?*

12. listopadu 1960

Gabriel Marcel poslal Primerose krátké psaní, v němž se pochvalně vyjadřuje o *Cikánech*, kteří ho „zasáhli“ a povzbuzuje mě v plánu napsat autobiografický esej.

6. května 1961

Počet věcí, na kterých lpím se snižuje každým dnem; každý den se zmenšuje počet věcí, jimiž jsem si jist. I v těch nejhlušších, nejprázdějších chvílích si uchovávám pocit přítomnosti, pocit Přítomnosti: jsem zde před něčím ve mně, mimo mne; před někým. Jsem však hoden, aby mne viděl On?

27. září 1961

Pokračoval jsem minulé večery ve svých procházkách pod hvězdným nebem na naší terase. Jenomže namísto tiché přítomnosti země, údolí a stromů, cítím tvrdou blízkost železobetonu, motory plivající plyny, neúprosné zítřky. A přece za těmito okenicemi dvojí vzácné oddychování našich dětí.

6. května 1962

Bude někdo někdy číst tyto sešity? Píši je proto, aby byly čteny? Buď jak buď, budu už dávno po smrti.

17. srpna 1962

Musím se zříci všeho, přijmout definitivně svůj osud, nečekat žádné osobní uspokojení

za svého života; bude nutné dál žít, myslet, cítit a pracovat pro ty, kteří mě snad budou číst po smrti. Po smrti, která je možná blíže, než jsem si až dosud myslel: už několik dní pociťuji únavu, fyzický úbytek sil tíživější než za nejhorších pařížských období.

6. února 1964

Když jsem začal zaznamenávat své zážitky a myšlenky do těchto sešitů, věděl jsem dobře, že je píšu jen pro sebe. Nebo spíš jsem si jasně nekladl otázku, zda je kdy někdo jiný bude číst. Tehdy jsem neměl potřebu myslet na možného čtenáře. Psal jsem, protože jsem měl chuť, protože jsem musel. Poslední měsíce cítím, že se má vnitřní situace změnila. Už před zhruba dvěma lety, když se jednalo o vydání nového výběru mých textů pro rádio, jsem dostal nápad zařadit tam několik stránek vybraných z těchto sešitů (...) Od nikoho už nemám co čekat pro sebe, pro své uspokojení. Mohu očekávat už jen jedinou událost: svou vlastní smrt.

Z francouzštiny přeložil Jan Zatloukal

LIBOR MARTINEK

Časopis Zahrádka sv. Františka a P. Karel Štěpán Vodička

Památce Mojmíra Trávníčka¹

Na Krnovsku nebyly z národnostních a jiných důvodů příhodné podmínky pro vznik české literatury prakticky po celé 19. století. Zdejší město i venkov byly v té době převážně osídleny obyvatelstvem hovořícím německy (v německém dialektu). Jistou výjimkou byla literární aktivita krnovských minoritů. Pevná část jejich tvorby a vydavatelských aktivit byla určena věřícím. Výjimkou byla básnická tvorba krnovského minority P. Karla Štěpána Vodičky a knihy z jeho edice Nová salonní bibliotéka, které měly exkluzivní charakter, mohly oslovit náročnějšího čtenáře, ale na druhé straně nemohly získat větší ohlas mezi obyvatelstvem regionu.

Krnovský konvent minoritů byl v letech

1] Pan Mojmír Trávníček byl tou vzácnou a šlechtitou osobou, která autora této statě orientovala správným směrem výzkumu a bez jehož konzultací by tato stať nebyla vznikla.

1887-1890 sídlem českého měsíčníku pro široké lidové vrstvy *Zahrádka sv. Františka*,² který jako redaktor řídil od r. 1887 P. Karel Štěpán Vodička (1862 Lutonín u Plumlova - 1905 Praha)³. V Krnově vyšly tři ročníky tohoto prvního františkánského „terciářského“⁴ časopisu.

2] *Zahrádka sv. Františka*. Měsíční list pro křesťanský lid, zvláště však pro bratry a sestry z třetího řádu sv. Františka, 1887-1909, 21 sv.

3] *Ottův slovník naučný* (1988-1908) a *Ottův slovník naučný nové doby* (1930-1943) o něm uvádějí: „Vstoupiv do řádu minoritského a r. 1885 byv vysvěcen na kněze působil při klášteře minoritském v Krnově a potom v Českém Krumlově.“ K. Š. Vodička napsal celou řadu náboženských spisů: *František Doucha, Jeho život a působení* (Praha, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna J. Zeman, 1884); *Svatá Anna, vzor křesťanských matek* (Praha, 1886); *Svatá Alžběta Durynská, vdova z 3. řádu sv. Františka* (Krnov, příloha k „Zahrádce sv. Františka“, 1887); *Svatý Josef, patron katolické církve* (Krnov, 1889); *Svatý Antonín Paduánský* („Nová knihovna ascetická“, 1889); *Životy svatých a světic Božích* (Krnov, 1889); sestavil *Lístky do památníku křesťanské rodiny, Dle sv. Karla Boromejského upravil a vydal P. Karel Štěpán Vodička* (Krnov, nákladem „Zahrádka sv. Františka“, 1888). Kromě toho je Vodičkovi v dalších slovnících připisována kniha *Papež Lev XIII.* (Krnov, 1889, „Zahrádka sv. Františka“), která se nedochovala, ale není vyloučeno, že jde o pozdější verzi knihy *Život a působení jeho svatosti Lva XIII. římského papeže/ napsal J.M.* (Krnov, 1887, „Zahrádka sv. Františka“), což však neodpovídá iniciálám autora (mohlo jít o Vodičkova řádového bratra).

4] Terciáři (z lat. *tertius* = třetí) - nazývají se tak příslušníci „třetích řeholních řádů“, které na rozdíl od „prvního“ (mužského) a „druhého“ (ženského) zahrnují jak muže, tak ženy. Rozlišují se t. ř. sekulární a řeholní. Řády františkánů a dominikánů (později karmelitánů, servitů a premonstrátů) byly prvními, kdo se obklopili muži a ženami směřujícími ke křesťanské dokonalosti, ochotnými podrobit se zvláštním závazkům (liturgie hodin, posty atd.), ale žili mimo klášter a mohli se tak věnovat ve větší míře charitativní a sociální činnosti. Řeholní t. ř. (muži a ženy, kteří žili ve společenství podle řehole) se ve 14. stol. shromáždili do širších sdružení a v 15. stol. do kongregací. Po 2. vatikánském koncilu

pisu,⁵ jenž pak byl vydáván v Brně.⁶ Existence tohoto českého časopisu v Krnově, kde převažovalo – jak bylo v úvodu řečeno – německé obyvatelstvo, byla skutečností nesporně významnou. Kromě toho měl časopis širší než jen lokální význam, jak o tom svědčí publikování autorů odjinud; například z Opavy do něj přispíval P. Alois Vysoudil (1865-1905), který v něm uveřejnil stať *Význam sv. Františka z Assisi v dějinách vzdělanosti*.⁷

Krnovský minorita K. Š. Vodička se projevoval také jako básník.⁸ Vodičkovy verše vyšly ve svazcích *Vzdechy a popěvky* (Krnov, nákladem „Zahrádky sv. Františka“, 1888) a *Sonety mariánské* (Krnov, nákladem „Zahrádky sv. Františka“, 1888). Přestože se jeho jméno vyskytuje v *Ottově slovníku naučném* i *Ottově slovníku nové doby*, antologie mariánské poezie nebo novější literárněhistorické práce Vodičku neznají. Ve sborníku Emanuela Masáka a Josefa Vévody *Matka Boží v české poezii* (2. vyd. 1928), která obsahuje „výbor umělých i národních básní o Matce Boží“, je zastoupeno na sto autorů, přičemž jsou to jména dnes

schválil Apoštolský stolec nová pravidla pro „třetí řády“ všech řeholních rodin (apoštolský list Seraphicus patriarcha Pavla VI. z r. 1978), zahrnutá do *Kodexu kanonického práva*, podle něhož se výrazem t. ř. označují sdružení věřících, „jejichž členové žijí ve světě apoštolátním životem a usilují o křesťanskou dokonalost podle ducha některého řeholního společenství“ (CIC 303, srov. kán. 677, § 2).

5] V r. 1901 tento časopis nahrazují Serafinské květy, vydávané v Třebíči za spolupráce františkánů, minoritů a kapucínů.

6] Libor Martinek, *Regionální literatura na Krnovsku*. In: *Literatura a region*. Opava - Ostrava: Optys, 1995, s. 112.

7] Svátek Josef, *Kněz šířitelem české knihy, Časopis Slezského zemského muzea*, 1991, č. 3, s. 288. Kulturní a literární činnost krnovských a opavských vlasteneckých kněží z konce 19. a začátku 20. století není až na výjimky (např. P. Jana Vyhlídala) dostatečně známa; Těšínsko s ohledem na tvorbu v jiném jazyce (polštině) pomíjíme. Slezských vlasteneckých kněží si nevšímá ani Martin C. Putna ve své obsáhlé monografii *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918* (1998), jenž obrací svou pozornost téměř výhradně k Čechům a Moravě.

8] Ukázky z nich uvádíme v příloze.

z poloviny neznámá a zcela zapomenutá, řada básní nemá příliš vysokou úroveň, tudíž má kniha v současnosti jedině dokumentární hodnotu. Krnov byl zřejmě natolik na okraji pozornosti editorů, že jim Vodička nestál za povšimnutí, přestože *Vzdechy a popěvky* vytiskl pražský Beaufort, což byla ve své době věhlasná firma.

Vodičkovy básně sice ničím zásadním nepřekvapí, ale stojí za povšimnutí. Jde o dílo autorova řeholního zasvěcení, veršování intencionálně náboženské, některé básně jsou v podstatě veršované modlitby. Originálním pojetím se nevyznačují. Různé mariánské metafory a zveršované situace jsou *loci communes*, v podstatě nikterak objevné a v náboženské lyrice zdomácnělé již před Benešem Methodem Kuldou⁹ (1820-1903). Je něco až znepokojujícího v tom, že se Vodičkovy ambice rozvíjely nepochybně i v krásné literatuře. Převážná většina jeho básní je napsána v sonetu, jenž se počítá k náročným klasickým básnickým formám, což v mariánské poezii nebylo zrovna obvyklé. Autor po vydání *Sonetů mariánských* založil Novou Salonní bibliotéku, což byl počín, který si rovněž zaslouží pozornost. Zejména je významný fakt, že v ní vyšla sbírka sonetů Xavera Dvořáka (1858-1939) *Zlatou stezkou* (Krnov, nákladem „Zahrádky sv. Františka“, 1888).

Dikce Vodičkových sonetů, rozjímajících tradičně jednotlivé invokace mariánských modliteb (příznačně mnohdy nadepsaných latinskými citáty) a růžence, je často předmájovská, ale tradice tohoto víceméně konvenčního veršování katolických byla – zejména právě v mariánském okruhu – tak silná a neměnná, že „postavíme-li některý ze sonetů Vodičkových například vedle některé z mariánských básní Xavera Dvořáka¹⁰, uznávaného básníka Katolické moderny, je to

9] Beneš Method Kulda, katolický kněz, kazatel, spisovatel, kanovník na Vyšehradě, spoluzakladatel Dědictví svatojánského, sběratel lidové slovesnosti.

10] Spisovatel František Xaver Dvořák (1858-1939) se narodil v Hostivaři. Byl katechetou při Novoměstské dívčí škole v Praze a kromě theologických pojednání a příspěvků do časopisů *Čech*, *Zora*, *Vesna* aj. vydal sbírky básní *Zlatou stezkou* (1894), *Stínem k úsvitu* (1891), *Motlitby a písně* (1893), přeložil epigramy B. Verghetiho atd.

k nerozeznání – okruh obraznosti, patetické city, ohlasy biblické *Písně písní* a barokních mariánských českých písní – to vše se tam prolíná natolik, že generační rozdíl je smazán”¹¹. Do období před Katolickou modernou odkazují spíše Vodičkovy delší skladby a písně s náběhem k epice.

Překvapující je shoda v označení Vodičkových *Sonetů mariánských* a Dvořákovy sbírky sonetů *Zlatou stezkou* v Nové salonní bibliotéce číslem 1. Obě sbírky vyšly ve stejném roce 1888. Redaktorem byl v obou případech P. Vodička. Kromě toho se v obou sbírkách nacházejí tytéž sonety. Například sonet *Po letech* je v obou edicích zcela totožný. Je v tom jakási záhada nebo nedorozumění, kdy se mohl redaktor v přípravě pro tisk splést v zařazení rukopisů anebo k chybě došlo během sazby knih v Národní knihtiskárně Kramáře a Procházky. V horším případě jde o plagiát, nikoli jenom o variace na stejné téma. Jak k tomu došlo, to nejspíš nezjistíme, pokud se nedochovala korespondence Dvořáka s Vodičkou, kde by se o tomto faktu psalo, nebo pokud si shody nepovšiml některý z dobových recenzentů.

Páter Vodička v něčem jistě připomene Adolfa Heyduka (1835-1923), člena májové družiny, který byl sice o generaci starší než Vodička, jehož téměř o dvacet let přežil, a dnes není příliš čtený, ale má trvalé místo v dějinách literatury. Úroveň Heydukovy produkce (nebo až nadprodukce) je rozhodně srovnatelná s produkcí šestadvacetiletého krnovského básníka (mnohé z publikovaných veršů jistě napsal ještě mladší). Domníváme se, snad odůvodněně, že by Vodička měl být jmenován v pracích o české náboženské lyrice bezprostředně před Katolickou modernou, protože je srovnatelný s tvorbou některých jejích příslušníků a hlavně jejích pohrobků, které v hojné míře uvádí Martin C. Putna, jenž Vodičku a další slezské autory pomíjí, přestože plně spadají svým dílem do časového vymezení jeho knihy *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918* (1998).

11] Z dopisu Mojžíra Trávníčka, mj. editora výboru z české mariánské poezie *Maria Panno, Matko Slova* (2005), Liboru Martinkovi z 14. 5. 2008 (dopis uložen v soukromém archivu L. Martinka).

P. KAREL ŠTĚPÁN VODIČKA

Po letech

Hle, kaple známá! Z náručí snětí,
jasmínu, růží, kývá mně vstříc;
ač noha váhá, bázní se chvíc,
cosi mě vábí přes práh dál spěti.

Čarovný obraz! Ve věnců spleti
Madonna s děckem, andělská líc
a jak k ní patřím, vždy víc a víc
zpomínek blahých duší mou letí...

Ach, což vše zašlo jako sen pouhý:
ty vzněty, sny a nadšené touhy?
samoten vždy mám kráčet v žití

bez květu, lásky, soucitu mřítí? –
„Ty, Matko, aspoň přiviň mě k Sobě,
jak vineš v náruč Božské své robě.“

(Ze sbírky *Sonety mariánské*, Krnov, nákladem „Zahrádky sv. Františka“, Nová salonní bibliotéka 1888, č. 1, nestr.)

XAVER DVOŘÁK

Po letech

Hle, kaple známá! Z náručí snětí,
jasmínu, růží, kývá mně vstříc;
ač noha váhá, bázní se chvíc,
cosi mě vábí přes práh dál spěti.

Čarovný obraz! Ve věnců spleti
Madonna s děckem, andělská líc
a jak k ní patřím, vždy víc a víc
zpomínek blahých duší mou letí...

Ach, což vše zašlo jako sen pouhý:
ty vzněty, sny a nadšené touhy?
samoten vždy mám kráčet v žití

bez květu, lásky, soucitu mřítí? –
„Ty, Matko, aspoň přiviň mě k Sobě,
jak vineš v náruč Božské své robě.“

(Ze sbírky *Zlatou stezkou*, Krnov, nákladem „Zahrádky sv. Františka“, Nová salonní bibliotéka 1888, č. 1, s. 13)

PETR HOLMAN

Sedm let poté aneb stále Březina...

Od vydání dvousvazkového kompletu Březinovy korespondence v nakladatelství Host uplynulo sedm let. Je pochopitelné, že také tyto roky přinesly další nové skutečnosti, reakce, názory, otázky i odpovědi čtenářů, objevy nových básnickových rukopisů, dopisů, pohlednic, zápisů do památníků atp. atd., ale i nálezy některých jiných materiálů, které s osobností básníka přímo nebo třeba jen vzdáleněji souvisejí.

K nejnovějším, respektive jen několik týdnů starým přírůstkům a dodatkům patří rukopis (koncept?) básně *Nejistoty* a čistopisný koncept dopisu z 23. října 1921, které byly k mání jako dvě položky jistého pražského antikvariátu a na které mě 7. listopadu laskavě upozornil kolega Jiří Flaišman z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Nečekanou shodou náhod – rychlost nevídaná! – se oba tyto rukopisy podařilo rezervovat a odkoupit, a dnes už tedy tvoří součást březinovského fondu Literárního archivu Památníku národního písemnictví v Praze na Strahově.

Přítomný dopis, který tu uvádíme, ilustruje Březinovu situaci praktického života po roce 1918; ta se naprosto nedá srovnávat s více než bědnými hmotnými podmínkami a vším tím, čím si básník prošel v Jinošově, avšak především v Nové Říši, kde vznikla převážná část jeho díla. Jisté je, že dopis může zároveň a mimo jiné posloužit jako ilustrace a příklad všem těm některým akademikům i neakademikům, kteří se v dnešní nezralé době žíví „kořínky a granty“, jak praví jeden ze smutných současných vtipů, a kteří se překotně a často i poněkud nevybíravým způsobem ženou a honí výhradně za finančním prospěchem a podporami svých projektů či „projektů“...

Osvětovému odboru ministerstva školství a národní osvěty v Praze.

K dotazu ze dne 18. října t. r. odpovídám, že ministerstvo školství a národní osvěty poctilo mne r. 1919 čestným darem 3 000 K, r. 1920 deseti tisíci korun a touž částkou i r. 1921. Ostatních dat, týkajících se mého života a díla, neuvádím, poněvadž předpokládám, že jsou všeobecně známa. Připojuji jen bratrskou prosbu, aby dalšími dary a poctami na mne již pamatováno nebylo. Jsem jako učitel ve službách národa a odměna, které se mi za mou školní práci dostá-

vá, stačí mi v skromných mých poměrech úplně. Necítím se tedy oprávněn, abych přijímal z veřejných prostředků ještě jiné peněžité pomoci, které může být vhodněji použito k podpoře mladších a potřebnějších národních pracovníků.

S projevem upřímné úcty

Otokar Březina

V Jaroměřicích 23. října 1921

Zadní strana dvakrát přeloženého konceptu dopisu obsahuje v dolní části ještě tři další náčrty znění dvou posledních vět:

„Poněvadž jako učitel jsem ve službách národa a odměna za mou školní práci mi úplně stačí, vznáším bratrskou prosbu, aby další peněžitou pomocí (kterému na niž mají právo především mladší a potřebnější národní pracovníci - *celá tato závorka škrtnuta*) na mne již pamatováno nebylo.“

„aby místo mne pamatováno bylo na [*škrtnuto*] na mladší a potřebnější národní pracovníky“

„Poněvadž jako učitel jsem ve službách národa a odměna za mou školní práci při mém způsobu života úplně mi stačí, vznáším bratrskou žádost, aby další peněžitou pomocí (na niž mají především právo mladší a potřebnější národní pracovníci) na mne již pamatováno nebylo.“

PAVEL HRUŠKA

Veni, scripsi, vixi

Pana Trávníčka jsem poprvé spatřil před lety v ostravském klubu Fiducia (kterýpak se psal, Kubo, rok?) - byl tehdy hostem v rámci pravidelného cyklu besed se spisovatelskými osobnostmi. To bylo mé setkání „in natura“ - do té doby jsem ho znal jenom skrze jeho fundované a vhlídné (záměrně požívám tento barokismus) literární studie. Na ten večer asi nikdy nezapomenu, třebaže se v něm nepříhodilo nic mimořádného. Nic, vůbec nic. Jen Mojmír Trávníček mluvil o svém životě (s jakousi jemnou stydlivostí), o obcování s literaturou (s neokázalým entuziasmem) a o řadě jiných skutečností, které k takovému povídání patřily. Samozřejmost a přirozenost (napsal bych i „normálnost“, kdyby toto slovo nebylo tak často zneužíváno) jeho projevu a vystupování ve mně

zanechaly hluboký dojem: žádná na odiv stavěná vědoucnost, nijaká sebevědomá gesta, ani náznakem efektní řečnické figury či intelektuální extravuřty - toliko jen pokorná, sdělná erudice. Asi i proto si dodnes pamatuji pasáže, které mě zaujaly: třeba když vyprávěl, jak jeho rozhodnutí žít v ústraní mimo hlavní kulturní centra ovlivnila i výborná domácí strava, nebo když zmiňoval své opisování knih cizích autorů (jež bylo považováno v přísně shovívavém pohledu jeho paní - na rozdíl od čtení - za skutečnou práci)... Podobných literárních besed a setkání s význačnými i méně známými autory jsem předtím i potom absolvoval nespočet, ale málokdo mě tak uhranul jako právě tehdy Mojmir Trávníček (ještě bych pro úplnost zmínil Jaroslavu Janáčkovou, Jiřího Pelána a Václava Cílka). Kdybych to měl všechno nějak shrnout do jediného vzkazu, napsal bych jenom banální: život je fajn.

Vlastně mě to tenkrát jen utvrdilo v tom, co jsem už stejně tušil. Kdo kdy četl Trávníčkovy staroškolsky poctivé texty (celkem jedno, zda jde o recenzi, medailon, soukromou vzpomínku či literárněhistorickou studii), musel si z jejich dikce a jazyka učinit o autorovi podobný obrázek. Jednostejně v nich nalezneme jasný názor, poctivou analýzu slovesných děl i jistou volnost tvůrčího psaní (na hony vzdálenou nějakému metodologickému fachidiotismu). A také ještě něco, co je v nich rozptýleno asi právě jen díky autorově osobnosti: nezištnou vřelost a pozornou vlídnost směrem k potenciálnímu čtenáři. Nelze to při četbě Trávníčkových děl nepocítit. Čert ví, jak to tam „dostával“ - chtěl bych to taky „umět“.

Měl jsem ho velmi rád, jakkoli jsme se osobně neznali. Intenzivně jsem na něj vzpomínal (to byl ještě naživu), když jsem v červenci stál u Křelinova hrobu pod hradem Veliš - jen pole, vlnící se obilí, malý hřbitůvek za obcí, boží muka v zatáčce cest - celé to připomínalo nějakou Čepovu prózu (ten rurální dojem nerušila ani blízká masivní hrobka rodu Šliků). Vnímал jsem ho jako hrdinně samozřejmého, radostného řeholníka ve skriptoriu, anebo jsem si jej dobrodružně představoval jako správce majáku na členitém valašském pobřeží - kdybys do té hrozenkovské zátoky byl vyplaven kdovíjakou vlnou osudu, měl bys jistotu, že bude rozsvíceno. A vlastně se tam svítí dodnes, natvalo, i když pan správce už má po šichtě. A kdybych mu já měl symbolicky vytesat nějaký epitaf, tož bych si vypůjčil to haydnovské, trojjediné, co jsem vyzdvihl do titulu.

ELIŠKA BERANOVÁ

Posluchači

„Jmenuji se Lea a chtěla bych se s vámi podělit o svůj příběh,“ začínám trochu roztřeseným hlasem. Pohledem tékám po místnosti plné lidí. Všichni na mě upínají své pohledy, někteří se tváří povzbudivě, ale většina jako by měla v obličejích vepsáno: „Duchem nepřítomen.“ Naposledy se nadechnuji: „A upozorňuji vás, já nejsem blázen.“

Když jsem se narodila, nekřičela jsem jako jiná otravná děcka. Maminka tvrdí, že můj jekot byl melodický, snad připomínal operu. A co teprve moje ruce. Žádné jemné prstíčky. Z mých rozkošných dlaní vyrůstaly dlouhé, silné a ztvrdlé prsty, jako sloupy na elektrické vedení. „No ne, naše maličká Leonka má prstíčky jako Eric Clapton. Jestlipak umíme taky tak krásně hrát na kytaru?“ rozplývá se zdravotní sestřička a podává mě novopečené mamince. Už tehdy mi ta praštěná sestra zpečetila osud...

Pokaždé, když má mamka tu čest seznámit se s někým novým, zavede řeč na jediné téma. Její úžasné dítě. Ach, jak krásně zpívá a hraje na kytaru, dokonce píše písničky. V tu chvíli vytáhne eso z rukávu – to byste nevěřili, už v porodnici jedna sestra prohlásila... A tak je to pokaždé. Je mi 16, a pořád jsem se nikam nedostala. Zpívám asi tak úžasně jako Leoš Mareš a po těch letech, co mě mučili s hraním na kytaru, by moje prsty mohly svou tvrdostí konkurovat diamantu. Jsem tedy jen neschopná, zakomplexovaná holka, kterou nikdo nechápe a ve které vlastní rodina vidí geniální hudebnici.

Ale znáte to, když je vám něco odmalička vtoukáno do hlavy, uvěříte. A je jedno, jestli mluvíme o Ježíši, který nás po smrti spasí, o rodinné legendě, která prohlašuje, že pocházíte ze starého královského rodu, nebo o tom, jak moc jste hudebně nadaní. Já si ke své kytaře vytvořila obrovské pouto. I když nejsem geniální, hraní mě vždy naplňuje úžasným pocitem. A tak večer nechodím s přáteli na diskotéky, ale zavřu se do svého pokoje a hraju klidně až do rána. Proto celé ráno netrávím v koupelně se šminkami, ale s trsátkem v ruce. Proto dostávám špatné známky ve škole, protože odpoledne místo učebnicemi listuji notami a zpěvníky. Čtu

jen texty písní, jsou stručné a jasné - vyrovnají se kdejakému románu. Ano, to jsem já. Na lidi působím jako cvok. Ti, co vedle počítačů a mobilů ještě stále ovládají i svůj mozek, dokážou úvahu rozvinout o něco dál - jsem cvok, umělci jsou také cvoci. A protože mě lidi mají za cvoka právě kvůli kytarě, budu nejspíš umělcem. Co myslíte? Upřímně, já sama nevím.

Každý umělec v hloubi duše prahne po uznání, přeje si být tím, koho budou lidé oslavovat, kdo dá jejich životům nový, lepší rozměr. Moje hudba nikdy nikomu život nezlepšila. Nemám to zapotřebí, nehodlám se s nikým dělit o své jediné bohatství. Je to jen má radost, nikdo mi ji nevezme a nikomu z ní ani kousíček nedám. V tom je mezi mnou a umělci asi největší rozdíl - já nesnáším, když mě kdokoli poslouchá. Bohatě mi stačí, když se moje hudba line celým pokojem, když se noří do stěn, zaznívá z mých oken a lehá si do mé postele. Sedá si na židli a zvědavě mě pozoruje. Hudba mě hladí po vlasech, hudba hledá cestu do mé duše. Milá hudba mi leze do prdele. A dost. Já a hudba - pro ostatní zavřeno, navždy.

Blíží se večer. V mém pokoji je šero, světlo se šíří jen z několika rozpustilých plamenů svíček. Na stěně se rýsuje obrys mé kytary, vzápětí se k ní přiblíží obří ruka a uchopí ji za krk, jako by ji chtěla uškrtit. Pokoj se naplňuje mollovými akordy písně, kterou jsem nedávno složila. Plamínky svíček mihotavě tančí po stěnách. Otevřeným oknem zafouká studený vítr. Hraji dál, píseň je stále tklivější. Plamínky se rozkmitají silněji. Do pokoje vstoupí zima, tma a strach. Cítím podivné mrazení v zadech, jako by mi někdo dýchal na krk. Zavírám oči a nechávám pokoj daleko za sebou. Jsme tu sami. Jen já a hudba.

Doznívá poslední akord a já se můžu s naprostým klidem nadechnout. Je to úžasné, strach pominul, cítím se opět v bezpečí. Jen já a...

„Krásně hraješ.“ Něčí ruka mě něžně pohladí po vlasech.

„Sakra! Kdo jsi? A co tady chceš?!“

„To nic, uklidni se. Kdo jsem? Sám nevím, ale cítím se být člověkem, jen když slyším tvoji hudbu. Hraješ krásně.“ Zamrká na mě velkýma zelenýma očima. Vlastně je moc hezký - co dělá tak krásný člověk v mé zaplivané cimře?

„Jdi se vycpat, nevěřím ti ani slovo. Určitě seš jeden z těch nadrženejch blbečků, co se vsadil, že se vkrade do pokoje nějaké husičce,

která mu s radostí roztáhne nohy a ve finále ještě za všechno poděkuje?! Tak to ne, kámo, tady seš na špatný adrese."

„Mrzí mě, že na tebe tak působím. Nic po tobě nechci. Jen mi dovol, abych tu s tebou mohl sedět a poslouchat, jak hraješ.“ Obdaří mě takovým pohledem, jako by byl úplně posledním příslušníkem nějakého ohroženého živočišného druhu. A já se cítím jako ten nejkrutější pytlák. Jak jsem mohla být tak hrubá? Na někoho, kdo vypadá ve světle svíček jako zjevení samotného anděla?

Neříkám už nic. Zmáčknu několik strun a spustím Krylova Anděla, po chvíli přejdu k vlastní písničce a nakonec se to zvrhne ve zběsilou jazzovou improvizaci. Zavírám oči. Možná se mi ten podivný chlapec jen zdá, určitě tu se mnou nikdo není.

„Zahraj mi ještě něco svého.“ – Takže se mi nezdá! „Prosím, hraj,“ usměje se, a jen co zazní první akord písničky, jeho obličej dostává podivně zasněný výraz. „Není co ztratit ani co získat. Tak pojďme vesele si život spískat,“ zpívám a on se zamyšleně kolíbá do rytmu.

Mít vlastního posluchače je najednou velmi příjemné. Když mi po chvíli zatleská, nejraději bych ho objala a vášnivě políbila. Začínám chápat umělce. „Prozradíš mi své jméno?“ vysoukám ze sebe za doprovodu kytary. Přistoupí ke mně a šeptá mi do ucha: „Alex, jmenuji se Alex. Už musím jít, má umělkyně.“ Otočím se, jeho zelené oči září v úplné tmě jako dva majáky. Letmo mě políbí na tvář.

Mrazení v zádech je zpátky a Alex nadobro pryč. Jak mohl tak rychle zmizet? Opřu kytaru o zeď, sfouknu všechny svíčky a praštím sebou do postele. Neuvěřitelné, nejspíš to nebyl sen. Nebo existují i sny, ve kterých jdeme spát a sníme o našem snění?

Od té chvíle se stal Alex pravidelným hostem mojí kytarové show. Po několika desítkách společně strávených večerů jsem se krom toho, že krásně hraju, dozvěděla také to, jak krásně mi voní vlasy a že moje prsty klouzající po hmatníku připomínají stékající kapky deště. Ach, ten poeta. Z medu, který mi neustále maže kolem pusy, by se udělalo zle i medvídku Pú. Opravdu mi připomíná ohrožený druh nějakého živočicha. Představte si, jak by asi vypadal jeho zápis v Červené knize. Popis: Zelenooký tvor s hnědými, rozcuchanými vlasy, středního vzrůstu, atletické postavy. Výskyt: Tmavé, opuštěné pokoje. Charakteristika: Velice tichý,

pozorný, milující hudbu. Hodný, a proto smrtelně ohrožený!

Chvilé strávené s ním byly tím nejkrásnějším v mém životě. Stačí se podívat trochu jinak a váš život získá nový rozměr. Moje hudba se stala něčím, co nejenže naplňuje mě samotnou, ale dokonce i úplně cizího člověka, kterého jsem díky našemu podivnému spojení začala považovat za součást sebe sama. Každý večer s kytarou pro mě byl důkazem toho, že ona pofiderní existence bláznivé holky má nějaký smysl. Proč všechno krásné jednoho dne končí?

Asi vás tím nepřekvapím ani nevydělám, a přesto byl ten večer tím nejhorším v mém životě. Vše bylo nečekané a prudké jako vítr, který toho dne vrazil do mého pokoje.

Sedím v pokoji obklopená svíčkami a prohlížím si podzimní krajinu za oknem. Dovnitř proudí jen lehký větřík, je slyšet šum listí. Kytara stojí ledabyle opřená o stěnu. Myslím na Alexe, počkám ještě chvíli a začnu hrát. Napsala jsem pro něj novou píseň. Ale co když dnes nepřijde? Nesmysl. Zasněně hledím z okna. Vítr opět zafouká, tentokrát silněji. Papíry na stole se rozletí a vznášejí se pokojem jako listí v parku. Svíčky zhasnou a nastane úplná tma. Kytara opřená o zeď dopadne hlučně na zem. Ta rána je jako úder pěstí do stolu. Co se to děje?! Svírám najednou v ruce trosky své kytary a zkouším z ní vyloudit alespoň jediný tón. Jen ať ho uslyší Alex! Víím, že bez kytary se ke mně už nikdy nevrátí, nenajde cestu!

Je konec! Co teď? Nemohl přece zmizet, určitě je někde blízko a čeká, až začnu hrát. Musím ho najít! „Alexi!“ Vyběhnu ven na ulici, v teplácích, letním tričku a naboso. Prosím, zůstaň tu se mnou!!! Běžím a ledový vítr mě fackuje do tváří. To on za všechno může, vzal mi kytaru i Alexe! Po tvářích mi stékají slzy. Běžím dál, uvězněna v tomto okamžiku...

Po chvíli se celá vyčerpaná zastavím a opřu o výkladní skříň jednoho z obchůdků. Vtom si všimnu stínu, který se ke mně blíží. Postava je ještě příliš daleko na to, abych jí mohla vidět do tváře, ale už teď ho poznávám. „Alexi! Tys mě našel!“ V náhlém pocitu štěstí si otírám slzy a rozbíhám k němu. Už vidím ty krásné zelené oči, tmavé vlasy. „Já věděla, že nejsi jen přízrakem hudby. Věděla jsem, že opravdu existuješ!“ Vděčně ho obejmou. „Slečno, prosím vás, co to děláte?“ Okolo se začínají trousit lidé. Udiveně si prohlížím jejich tváře. Ulice je najednou plná

zelenookých, tmavovlasých kluků. Jsou všude, nevím, koho dřív obejmout. „Alexi! Alexi!“ V tu chvíli se mi zatmí před očima. Vnímám vše rozmazaně. Dutá rána. TMA.

„Vypadá to, že se konečně probrala!“ usmívá se nade mnou neznámá blondýna. Prázdné bílé stěny, maličký noční stolek s vázou a květinami a ta příznačná vůně. „Kde to vlastně... A co se to...“ Snažím se ze sebe dostat souvislou větu. „Měla bys odpočívat, drahoušku. Hlavně se ničím nerozrušuj. Pan doktor za chvíli přijde,“ usměje se sestra a nechá mě na milost i nemilost mým zmateným myšlenkám. Nakonec si vše vybavím. Silný vítr a rozbitá kytara. Alex nikde – a Alex všude.

„Dobrý den přeji, drahá Leo!“ Do pokoje vtrhne energický chlápek okolo čtyřicítky a přátelsky na mě mrkne. „Jsem tu proto, abyste mi vše řekla.“ „Úplně všechno?“ „Vše, co si pamatujete až do okamžiku, kdy jste se ocitla zde.“ „To je dlouhý příběh.“ „Já vím, od toho jsem tady. Zbožňuju dlouhé příběhy. Jsem vaším napjatým posluchačem,“ prohlásí vybízivě. „Ano, posluchač. To je právě to...“

Nemusela jsem se ani ptát, co je to za doktora. „Leo, nechci vás zklamat, ale Alex je jen preludem vaší mysli. Trpíte zvláštní psychózou, způsobenou přílišnou odloučeností a nechutí komunikovat s okolím. Víte, člověk je tvor společenský. Tomu nestačí zavírat se na celé dny do pokoje s kytarou. Možná, že si navenek namluvíte, že je vám dobře, že vám nic nechybí. Ale tam vevnitř nikoho neošálíte. Každý potřebuje někoho milovat, někoho živého, opravdového. My všichni potřebujeme posluchače, kteří budou vždy s námi a rádi nás vyslechnou. Vy jste nikoho takového neměla, a tak vznikl Alex.“

„Dámy a pánové, můj příběh se chýlí ke konci. Nebudu vás dále zatěžovat podrobnostmi. Doktor tenkrát prohlásil, že bych měla ještě několik týdnů zůstat, absolvovat nějaké terapie, brát prášky... a jednoho dne že se opět vrátím domů, šťastná a zdravá.“

Sálem se ozve mohutný potlesk. Lidé se usmívají, pokývují hlavami. Krásný, dojemný příběh. Aplaus narůstá, lidé se zvedají ze židlí. „Leo, zlatíčko!“ křikne nějaká blondýna v první řadě.

„Leo, zlatíčko! Nesu ti léky!“ šveholí ta žena. „Copak sis to tu tak dlouho povídala?“ diví se. Zaraženě hledím na bílou zeď. Kam všichni ti

lidé zmizeli? „Leo, je ti něco?“ diví se. Hořce se usměju a spolknou prášek. Sestra odejde. Do očí se mi nahrnou slzy. Věřte mi, já opravdu nejsem blázen...

MIROSLAV MIKY MARUSJAK

Ponorka blues

Foukačka hraje blues
tak jak to na Hané
umí jenom Čiko
Hospoda vyťukává rytmus
o popelníky pivama
o podlahu nohama
Modravý dým
stejně jako blues
zaplňuje Ponorku
Stejně jako Missisipi
valí se líně vody v Moravě
Stejně jako kolesové parníky
houká vlak flamendrák u teplárny
Stejně jako lodě i já houpavě
cik cak brázdím chodníky
Miluji tyhle bluesárny...

Zmeškaný vlak

Opuštěný perón v pozdním večeru
s nabídkou tvrdých lavic ke spaní
Automat vyplivne kávovou srágoru
pro zahřátí duše i dlaní
Kosa že od úst stoupá pára
Než zahouká vlak ranní
zbývá pět hodin a poslední dvě cigára

* * *

Nevěřím básníkům
a jejich slovním hříčkám
Věřím zedníkům
a jejich rovným příčkám

Trhněte si nohou

Co mi mohou
Ať si trhnou nohou
Tak trhli - nohou židle
Dělá se mi mdle
Přišel jsem k úrazu
Kolem krku smyčku provazu

Stručná zpráva o stavu undergroundu na Moravě

Když v Olomouci na hlavním nádraží
vystoupil z vlaku básník
Ivan Martin Jirous
dav posunovačů průvodčích výpravčích
a taky korpulentní hanačky v krojích
z reklamy na Hanáckou kyselku
na něj pokřikoval
Mistře dáte nám autogram?
Mistře podepíšete se nám?
Prosím pane Josef
Prosím pane Fousek

Probuzení

Lásko
asi jsem dlouho spal
Nádherné probuzení
obličej zabořený
v hebkém hustém porostu
Důvěrně mi něco připomínal
Procítám
v neznámém pokoji po ránu
úplně sám
Ústa plná chlupů
z drahého peršanu

JAN TOMANDL

Jsou dávno ztracena
 má stará zimoviště

Ach bože, kde?

Kde skryješ mne, až příště
 shodíš na zemi sníh?

Ach bože, kde?

Snad v pivnicích?

Večírek končí
 Mozart bez paruky
Jalovou píseň
hraje na hřeben

Je ráno. Tíseň
buší do temen

V čase tak vazkém

jako knihvazačský klich
Shrbené ženy mlčky odhrnují sníh

Prašiví psi neslavně umrzají v běhu
Auta dnes stojí. Kola protáčí se v sněhu

Klich kane z knih a čas je zlopověstně vazký
Shrbené ženy touží po doteku z lásky

Možná bych mohl projevit jim něhu
Ale to nejde. Kola protáčí se v sněhu

Čas se zdá stálý. Ale přese všechno běží
Kola se točí. Ženy mlčí. Stále sněží

* * *

Jak teskně zní mi zimní varhany
Večerní vrány, ranní havrani
V píšťalách ptačích hrdel zpěv
A v měchu hněv. A ptačí krev

Slunce jde nízko ranní krajinou
Brodivý pták se brodí tmou
Mdle nohy zdvíhá, bídny zeměplaz
Má ptačí hlas. A z křídel mráz

Snad jsem tam byl

Tak daleko, tak dávno.
Z lakových schránek prýská lak
Palubní deník. V něm zaznamenáno:
Borneo. Brunej. Sarawak.

Zavůní vzácných dřev jsem plul na malé lodi
V období dešťů hnal nás bouří běs
Kormidlem točili malajští lodivodi
Sumatra. Timor. Celebes.

V přístavech skořením jak v babylonské věži
Ze svatyň vzlíná oblak vonných par
Tisíce věr tu káže tisíc kněží
Singapur. Cejlon. Myanmar.

Snad jsem tam byl. Tak daleko, tak dávno.
V sasankách spočinul můj oprýskaný vrak
Palubní deník. V něm zaznamenáno:
Borneo. Brunej. Sarawak.

ZDENĚK VOLF

OKOLO OSLAVY

Jako by hrnčír u Ivančic zpomaloval
kruh. A bez budičku budilo něco
k příkládání, aby žár vytáhl barvu
z nádob jak z listů kopřiv kolem pece
mráz. Stydnutí zadržujeme pak těly,
jediná miska aby neztratila stud;
a my doma... nepřejdem studánku v hrnku.

PŘÍPRAVY

Někdo si doma před někým
schovává v kůlně či v maliní
flašku... A někdo ve sklepe
před přebíráním brambor,
jablek, mrkví... papír a tužku.

VZPOMÍNKAMI NA NI

Hledáš, kde jsi loni hnojl
– kořínky svlačců nám svítí
na rytí, když říkáš z dýmu
ořechových listů: Až po nevěře
jsem se prožil vzpomínkami
na ni, však poslední kapkou
k rozchodu byla kapavka...

9. 11.

*...křidel křik
když z vody se zvedají
I. M. J.*

Kdekdo si myslí,
že nesněží
kvůli inverzi.

A sníh zatím čeká,
až vyhrabu
zahradu od listí.

A odpočnu
u hladiny rybníka
v Ponětovicích.

Jak před časem
z Egypta
zbloudilý ibis.

SPLÁTKOVÝ KALENDÁŘ

přímluvci

Založil jsem si u tvé víry úvěr.
Padáš pod mým dluhem
na dno učednictví.
Běda, kdo proti tvé prosbě žije!

DŘEVĚNICE (olej)

...Břetislava Janovského

Koupili jsme ho v Rožnově
cestou na Horní Bečvu.
Nelíbil se mi víc než tobě,
nelíbil se ti míň než mně.
Přebalovali jsme pod ním dcery,
krouhali a nakládali zelí,
zapalovali svíčky na adventním věnci.
Z jeho střeš určuješ: svítá, šeří se, taje.
Chodím v něm do lesa pro les.
Hledám v něm vodu,
z níž jsme si vařili čaje ze sněhu.
Díváme se na něho v noci
- jako když se zdráháš rožnout
na sebe.

BUDE KONEC SVĚTA

Pavel Kotrla

Konec světa začal nenápadně. V sobotu okolo druhé hodiny odpoledne. Nejprve si toho ani nikdo nevšiml. Nebo přinejmenším si toho nevšimli ti, kteří měli vařič na plyn a těch pár vesničanů s kamny na dřevo. Nebylo jich mnoho, jen pár. Těm ostatním se už nepodařila káva uvařit. Pak se ochladilo.

Tomáš Končinský

Faj Anderenovi se zdálo, že Jiřímu Suchému udělují cenu za celoživotní dílo a on říká: „Teda že si někdo místo sebe nechá zdát mě, jak přebírám cenu, mě v životě nenapadlo.“

Když se probudil, zjistil, že je konec světa, ale stejně ze zvyku zapnul televizi.

Dávali tam prd, jako vždycky.

Martin Lukáš

Několik dní poté, co byl Lenin slavnostně pochován do hrobu, připustil ruský prezident, že Země by přece jen mohla být plochá.

O týden později přišla z nejseverněji položené polární stanice USA zpráva o několikerém pozorování početného mamutího stáda. Den nato někdo do pařížské galerie moderního umění vrátil ukradené Piccasovy obrazy.

René Kočík

Když Bruceovi Willisovi zazvonil telefon GoldVish Illusion, večerel v restauraci La Vida. „Yes? ... No!“ pronesl. „Kdo to byl, Demi?“ otázala se milenka Hemingová. „Ale, nějaký pitomec z NASA, shání jistého Harryho Stamera, co vrtá naftu u Aljašky, a popletl čísla,“ prohodil herec a zakousl se do jehněčí kýty vonící rozmarýnem...

Jakub Chrobák

Konec světa začal ve chvíli, kdy jsme museli poprvé ospravedlnovat existenci kultury. V té chvíli začal konec lidského druhu homo sapiens sapiens. Přejde jiný. Homo sapiens faber, homo sapiens rector. Bude bledší. Bude odolnější. A bude to takový arogantní, debilní, naničhodný, bohapustě marný idiot, se kterým nechci mít nic společného.

Daniel Rušar

Bereš čelovku, sirky, vodu. Šněruješ si boty, cítíš, že se vznášíš; mírně usmíváš. Začínáte -- oni s tebou, ne ty s nimi, sirény se neozvaly. Běžíš, pozoruješ padající svět. Běžíš a vzpomeneš si na firemní teambuilding, loni ale nešlo o život. „Kdo tu hru sakra organizuje?“ ptá se něčí hlas.

Tomáš Varga

Sněžilo. Balil darčeky. V rádiu sa moderátori navážali do Vianoc, Mayov a konca sveta: „Ako znie mimozemšťan? Pípa, či buble?“ Boli otravní. Vypol to.

Odrazu začul bublavý zvuk. Zamrazilo ho, stuhol.

To mu len vykypela polievka. Zalomil rukami: „No koniec sveta!“

A vtedy sa jeho telo zmenilo na väzký hlien.

aluze.cz

revue pro literaturu, filozofii a jiné

<http://aluze.cz>

MARTIN ŠKABRAHA

Dějiny JEN TAK neskončí

A byl listopad a bylo sedmnáctého, rok dvacátý druhý. S nápisem *Mráz přichází z Wall Streetu*, nakresleným na papíru ze staré krabice a připevněným na násadě od mopu, se v tramvaji cítím trochu divně. Doufal jsem, že ve sváteční den bude poloprázdná, ale opak je pravdou. Kam se všichni hrnou? Že by na „mou“ demonstraci? To by bylo fajn, ale ani na okamžik tomu nevěřím. No, možná na zlomek vteřiny ano; optimista ve mně ještě neumřel, i když žije už jenom v těch zlomcích. Třeba to jednou všechno zlomí a já tomu snad uvěřím na dobu podstatně delší, než jakou si vyžaduje napsání této věty (mimořádně, zabrala mi více času, než byste čekali, něco se mi na ní nelíbilo a pořád jsem ji mazal; a teď ten čas ještě přibývá psaním této poznámky v závorce; až teď je konec - teď).

Mám trochu zpoždění, ale to se dalo čekat, na pokrokáře žiju vůbec nějak zpožděně. Rychle do Marošova bytu, kde je hlavní stan. Ostatní ve zmatku dodělávají transparenty, já vytahuju z batohu dvě sady tužkových baterek, aby Milan mohl otestovat megafon. Bez něj bychom byli v řiti. Tedy bez toho megafonu. A bez Milana vlastně taky, a to ještě hlouběji. Všechno totiž začal jeho donkichotský nápad „okupovat Olomouc“, to jest postavit se každý den před orloj s velkým transparentem na podporu antikapitalistických protestů v Americe, odkud se Milan po čtvrtstoletém exilu, způsobeném účastí v antikomunistickém undergroundu, nedávno vrátil. A zrovna do Olomouce, která potřebuje probudit víc než kterékoliv jiné město v zemi. Jedna moje kamarádka zdejší život kdysi charakterizovala slovy „pod spirituální dekou“. (Ne že by to nebylo občas příjemné, být pod dekou.)

Na náměstí mě nejdřív vyděsí nově postavené stánky, neblahá předzvěst vánočních trhů. Samotný prostor mezi orlojem a Herkulovou kašnou, kam máme nahlášeno shromáždění, je naštěstí volný. Je tu už slušný hlouček lidí, kolem i pár nácků, kteří se marně snaží vyvolat konflikt; ještě víc je policistů, jejichž blízkost ale současně znervózňuje některé z demonstrujících.

Mám úvodní slovo. Mluvím o tom, že dějiny neskončily, ačkoliv Francis Fukuyama tvrdil po pádu komunismu, že sňatek liberální demokracie a volného trhu je posledním stadiem historie, v němž lidská společnost konečně dospěla

k nejlepšímu z možných světů. Mluvím o olomouckém orloji a o tom, jak jeho „socialisticky realistická“ estetika na první pohled nezapadá do katolické minulosti ani kapitalistické přítomnosti města – jako by se k nám skrze odbíjení orloje vlamoval nějaký jiný čas, snad čas dějin, čas budoucnosti, čas opravdové demokracie.

Potom máme na programu malé divadelní představení, které přivezli kamarádi z Opavy. Je o zavádění školního a snad je to sranda. Sám ho sledovat nemůžu, protože diskutuju s jedním starším pánem, který mě obviňuje, že jsem shromáždění zneužil k dehonestaci orloje. Snažím se mu vysvětlit, že jsem to myslel úplně naopak, ale zjevně mě neposlouchá. Následují další projevy, nakonec necháme megafon kolovat mezi lidmi. Dva pánové ze Zlína volají po příchodu „nového Baťi“, to byl prý poctivý kapitalista, jakého bychom dnes potřebovali. Jiný pán, údajně pamatující první republiku (docela mu to věřím), však odporuje, prý to všechno bylo jinak (i to mu docela věřím). Potom ukazuje na druhý konec náměstí (kde stojí prodejna Baťa) a ptá se, kdo si tam dneska může koupit boty...

Další bod programu je protestní pochod. Protože dávám rozhovor nějakým novinám, instruuju rychle Petru, aby to vedla a připomínám jí nahlášenou trasu. Zdrží mne ještě pár lidí, takže průvod mezitím zmizí z dohledu i doslechu. Opět mám zpoždění. Když konečně doklopýtám na náměstí Republiky, kde se měl průvod otočit a jít zase zpátky, překvapeně pozoruju, že se pochoduje dál. Po chvíli dobíhám Petru. Co je? Lidi se prý rozhodli, že jim nemá kdo určovat, kudy smí pochodovat a kudy ne, je to přece jejich město. Spontánně vzniklý plán počítá s propochodováním celé Olomouce až k vlakovému nádraží ve snaze probudit pasivní obyvatelstvo. Aha – strhávání spirituální deky... Tak trochu nevím, co mám dělat, takže tomu nechávám volný průběh a čekám, co bude, snad to otočíme o kus dál na Žižkově náměstí. Tam ale ani nedorazíme. Vzápětí mi totiž zvoní telefon, a v něm velitel policejního zásahu. Mám se jako svolavatel okamžitě dostavit do čela průvodu. Ten se mezitím zastavil o policejní zátaras. Spěchám dopředu, kde je rušno, konflikt je však naštěstí jen slovní. Někdo po pomahačích a ochráncích křičí, že by se měli stydět, že je to prý jako v Listopadu (což je nakonec pravda, je skutečně listopad a dokonce sedmnáctého, jenom ten rok je dvaadvacátý). Po chvíli dohadování se mi podaří domluvit náhradní trasu, po které se – už zase v dobrém rozpo-

ložení a skandující - vracíme na Horní náměstí. Tam se ještě chvíli radujeme z „věci veřejné“, než s díky shromáždění oficiálně ukončím.

Pak mne čeká odvedení na policejní stanici za účelem podání vysvětlení k *nezvládnutí počítačové služby*, jak zní úřední termín. „Sbohem, Martine!“ volá za mnou ukrutně vtipně Evžen. Cajti jsou ale v pohodě, snaží se konverzovat a snad i vyjádřit jisté sympatie (vždyť ta lůza, co nám vládne, musí ležet v žaludku i jim). Jenom zbytečně naštvou Otu, který jde na stanici se mnou. Prohledávají mu před vstupem batoh, jestli nenese žádnou zbraň; přitom k tomu není žádný důvod, snad to dělají jen proto, že Ota vypadá trochu jako anarchista. Já sice ve svém kabátu a čepce připomínám Lenina, ale ten se zjevně za podezřelého nepovažuje.

Na stanici je to z největší části administrativa, samotná výpověď by zabrala pár minut, kdyby policista opravdu psal, ne datlil. Pro literáta to má jisté kouzlo, neboť výpověď je specifický žánr, který si vyžaduje svébytnou jazykovou invenci. Největší problém je s popsáním klíčového okamžiku, kdy se průvod spontánně odchýlil od vytyčené trasy. Příslušník chce napsat, že organizátoři podlehli davové náladě, ale přijde mu to necitlivé, tak dlouho hledá alternativu. „Podlehli euforické náladě na shromáždění přítomných občanů,“ navrhuju nakonec. Mám bod.

Mezitím vstupují do místnosti dva tajní, specialisté na pravicový extrémismus. Urostlí, černé bundy a hrozně nenápadní. Familiárně zdraví; už se známe, dva dny před demonstrací si mě zavolali kvůli varování před nácky. „Tak se vám to nějak vymklo,“ povídá ten, co mluví (ten druhý nikdy nemluví). „No, vymklo,“ přiznávám a snažím se tvářit, jakože si z toho беру poučení. „Všiml jste si jich... Máte štěstí, že jsme tam byli.“ Uznale kývám hlavou. Taky to nemají lehké. To jim sice neříkám, ale snažím se tvářit, jako bych si to myslel. Vlastně si to i myslím.

Konečně vše vyfukáno. Vrcí tiskárna. „Tady si to přečtete a podepište.“ Upozorňuju na chyby v interpunkci, ale podotýkám, že jsem to ochoten podepsat i s nimi. „Žádné takové!“ Tiskneme znova.

Konečně, po skoro hodině, se můžeme s Otou vydat za ostatními do Ponorky... A pak bylo poledne, listopad osmnáctého, rok stále dvaadvacátý. Pomalu vstávám a dělám obvyklou kontrolu. Peněženka, mobil, brýle, kocovina, všecko v cajku. Jenom chybí ta násada od mopu. Možná už s ní někdo vymetá Wall Street.

TŘETÍ STUPEŇ KE ZLATÉ

První dva svazky výborů Nejlepší básně 2009 a 2010 jsem přivítal s nadšením. Ročenka si vydobyla jisté renomé, soudě jak podle ohlasů, tak podle toho, že autoři tuto informaci uvádí ve svých medailoncích. Nyní jsem dočetl nový přírůstek *Nejlepší české básně 2011* (Host: Brno). A letos jsou mé dojmy trochu rozpačité.

Obsah opět čerpá ze tří zdrojů, z básní publikovaných knižně, časopisecky a na internetu. Celkem je třiačtyřicet autorů představeno čtyřicetiosmi texty. Narozdíl od předchozích dvou svazků byla letos opuštěna praxe, kdy básně byly publikovány anonymně, bez uvedení jména autora u konkrétního textu. To bylo uvedeno až v závěru. Nyní jsou uváděna již dle běžných zvyklostí. Víím, že budu v menšině a že báseň od autora nelze oddělit, ale i původní anonymní čtení mělo své kouzlo. Přinejmenším dovolovalo soustředit se na daný text a nejprve jej zhodnotit bez souvislosti již známých interpretací a hodnocení autora.

Sborník odráží aktuální stav české básnické scény, a po této stránce mu tedy není příliš co vytýkat. Jeden rok je úroda lepší, jindy ne. Více básní je tentokrát vybráno z řad autorů blízkých surrealistickému vidění světa. Ne že by mi tyto básně vadily. Dokonce asi i do svazku patří. Možná mi vadí jen ten nepoměr. Přece jenom, při vší úctě ke kontinuitě tohoto uměleckého směru a možná i způsobu života, mám dojem, že váhy jsou nastaveny poněkud jinak a v básnické produkci rozhodně surrealisté nezaujímají tak význačné místo, jak by se mohlo z ročenky zdát. Samozřejmě, každý editor má své vidění. V tomto případě aspoň nemusíme být na pochybách. V případě Petra Krále by bylo i zarážející, pokud by tomu bylo jinak. Ostatně sám v rozhovoru pro rozhlasový pořad *Liberatura* uvádí, že se do značné míry jedná o osobní výběr. Nepřehlédnutelnou součástí jsou v tomto ohledu připojené eseje editorů, které ozřejmují stanoviska výběru. Hmm, dobrá. Ale reprezentativnost výběru to poněkud snižuje. Stejně tak i síť, kterým odděluje básníky pro něj přijatelné. Nějak se nemůžu zbavit dojmu, že je to spíše ročenka Petra Krále, než ročenka Jana Štolby. V určitém ohledu si říkám, zda by nebylo lépe, aby výběr prováděl pouze jeden editor. Záměr by byl čitelnější.

Na druhou stranu se do ročenky nedostala žádná programově angažovaná poezie. Což

kvitují s povděkem. Marně přemýšlím, ale sám jsem asi žádnou dobrou nečetl. Nálepka je sice vidět, dost se o ní mluví, ale spíš jsou to jen takové vlnky na hladině poklidného rybníku.

Jako u předchozích dvou svazků si zmínku zaslouží grafická úprava knihy. Spolupráce s Martinem Pecinou nakladatelství Host prospívá. Byť u některých knih se u mne vznáší otazník drobných pochybností, zda už příliš grafická stránka nepotlačuje obsahovou. Karmínová červen, která nyní novému svazku dominuje, knize sluší. Originální je nápad s využitím přesahu grafiky, kdy po ořezu knižního bloku na ořízce vidíme vyveden název svazku.

Prostě s českou poezií to není zlé a i letos se objevila nová jména, která bude stát za to sledovat. Trochu mne mrzí, že je opět v recenzích zdůrazňováno, že almanach byl inspirován americkou tradicí založenou v roce 1988 Davidem Lehmanem, bez toho aby aspoň bylo zmíněno, že domácí tradice je mnohem delší. Vědomí historického kontinua uškodit nemůže, ten nápad tu prostě už v minulosti byl, tak proč ho opomíjet.

Pavel Kotrla

Z DENNÍCH TVŮRČÍCH ZÁZNAMŮ E. FRAMBOISE

PÁLENÍ

(na motivy hry britského dramatika Christophera Fry Dáma není k pálení)

Prší. Už byl nejvyšší čas! Co dokázal déšť na jaře! Výsledek: uspokojuvající úroda trnek, 200 kg překvapivě kvalitního kvasu. Převoz do Hovězí. Do pálenice. (*Drama při nakládání na vojensky vyhlížející nissan. Pomohlo mé hlasité Huj! při vzepření plné konve. A pak další. A další. Pomáhalo to zvláště Janovi.*) V pálenici to řídí Michal, duchovní člověk s visáží rockera. Chvíli úřaduje, pak chvíli běhá mezi kotli, přitahuje a odtahuje uzávěry, sleduje přístroje. Po třech hodinách známe všichni přítomní svá křestní jména, oslovujeme se jimi a koštujeme. Rozumíme si. Jako politikové. Snad bychom dokázali společně i pracovat (*A něco vytvořit? Zpátky jedeme taxíkem, veze nás Mrňa*). Nasvědčuje tomu náš vzpřímený posez na zadním sedadle automobilu a otevřená náruč svírající dva plné demiony poklidně spočívající v Janově a mém klíně. (*Do plánovaných 100 slov denního penza tvůrčích poznámek chybí dvě slova.*)

Devadesát devět, sto.

